

Anna Mikler-Chwastek* <https://orcid.org/0000-0003-2026-6749>

Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie

https://doi.org/10.25312/2083-2923.17/2020_08amc

Trudności w organizacji współpracy między nauczycielami a rodzicami uczniów – sprawozdanie z badań

Streszczenie: Organizacja dobrej współpracy nauczyciela z rodzicami jest jednym z najważniejszych warunków sprawowania opieki nad uczniem. Przyjmując dziecko do szkoły, mamy przecież do czynienia nie tylko z pojedynczą osobą, ale także jego otoczeniem rodzinnym. To właśnie najbliżsi stanowią jego środowisko wychowawcze, wpływają na proces rozwoju i wychowania, wyznaczają cele, oczekują pewnych efektów. Zatem to właśnie rodzic staje się dla nauczyciela partnerem do współpracy i współdziałania na rzecz dziecka. Obie strony będą starały się tak organizować swoje działania, by pomóc dziecku osiągnąć jak najwięcej. Jednak by tak się stało, muszą się poznać, obdarzyć zaufaniem, wypowiedzieć i zrozumieć wzajemne oczekiwania. To proces długotrwały, nieraz trudny, wymagający zaangażowania i chęci osiągnięcia porozumienia.

Słowa kluczowe: rodzic, nauczyciel, organizacja współpracy, szkoła

* Anna Mikler-Chwastek – doktor nauk humanistycznych, pracuje w Katedrze Pedagogiki Małego Dziecka w Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie. Zajmuje się problematyką związaną z dotykowym poznawaniem siebie i otoczenia przez niemowlęta i małe dzieci, nabywaniem kompetencji w zakresie samodzielności elementarnej w przypadku dzieci w wieku poniemowlęcym i przedszkolnym oraz problematyką związaną z rozwojem prawidłowym i zaburzonym małych dzieci.

Efekt współdziałania grupy ludzi zorganizowanej w zespół jest większy niż suma efektów działań pojedynczych.

Tadeusz Kotarbiński

Rodzina i szkoła jako środowiska współpracujące

Rodzina stanowi pierwsze i najważniejsze środowisko wychowawcze człowieka. To w niej rozpoczyna się proces wychowania i socjalizacji, wprowadzania w świat wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych. Zatem oddziaływanie rodziny na młodego człowieka jest niezwykle silne, można stwierdzić, że wręcz dominujące. Od postaw rodzicielskich¹, stylów wychowania preferowanych przez rodziców² będzie w dużej mierze zależało zachowanie dziecka i to, jak poradzi sobie z trudnościami, a także w jaki sposób będzie budowało relacje społeczne. Zadaniem rodziców jest także zabezpieczanie dziecięcych potrzeb. Wiele zatem zależy od tego, z jakimi warunkami się ono spotka, jak będzie wyglądała organizacja jego życia, w jaki sposób będzie ono funkcjonowało, a także czy będą zaspokojone jego potrzeby emocjonalne (akceptacji, miłości, życzliwości, ciepła)³. To także rodzic jest odpowiedzialny za wprowadzenie dziecka w nowy obszar, jakim jest szkoła.

Drugim ważnym środowiskiem wychowawczym jest szkoła. Co prawda, jej zadania polegają w dużej mierze na organizacji procesu edukacyjnego, ale nie może on przecież zaistnieć bez oddziaływań wychowawczych. Skoro nauczyciel regularnie przez kilka godzin dziennie, często przez wiele lat pracuje z uczniem, opiekuje się nim, uczy, wychowuje, ma na niego wpływ, to znaczy, że również powinien mieć na uwadze budowanie kontaktów z jego rodzicami. To dzięki współpracy obu środowisk wychowawczych możliwe jest pokonywanie ewentualnych trudności oraz rzetelna i systematyczna praca wychowawcza i edukacyjna.

Zarówno rodzice, jaki i nauczyciele dokładają starań, by wdrożyć dziecko do pełnej samodzielności życiowej. Chcą, by przyswoiło wiedzę, zdobyło odpowiednie umiejętności, radziło sobie w budowaniu relacji międzyludzkich, rozwijało się na

¹ Postawy prawidłowe charakteryzują się: akceptacją, bezpieczeństwem, partnerstwem, zrozumieniem, konsekwencją, miłością, uznawaniem praw dziecka. Postawy nieprawidłowe charakteryzują się: nadmiernym wymaganiem, odtrącaniem, unikaniem, nadmiernym chronieniem. D.M. Boruc, *Współpraca rodzic – szkoła w edukacji dziecka. Po co i dlaczego?*, [w:] E. Kopeć (red.), *W trosce o edukację dziecka*, Wydawnictwo B&G, Warszawa 2015, s. 64.

² Styl demokratyczny – dziecko jest traktowane podmiotowo, jest pełnoprawnym członkiem rodziny, ma prawa i obowiązki. Styl liberalny – brak reguł postępowania dla dziecka, nadmierna swoboda, pobłażliwość i uległość. Styl autokratyczny – duży dystans w relacjach z dzieckiem, formalne kontakty, brak czułości, brak akceptacji dla błędów.

³ L. Pawelec, *Dziecko i jego środowisko rodzinne*, [w:] E. Smak (red.), *Nauczyciel w edukacji przedszkolnej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2006, s. 185.

miarę swoich możliwości. Można zatem powiedzieć, że ich wspólnym celem jest dbanie o prawidłowy rozwój dziecka⁴.

Z jednej strony, podjęcie współpracy z nauczycielem jest możliwością, przywilejem, jaki otrzymuje rodzic ucznia, a z drugiej strony, staje się to jego obowiązkiem wynikającym z postanowień i uregulowań prawnych. Współpracę rodziców ze szkołą warunkują następujące przepisy:

- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty:
 - art. 1 pkt 1: szkoła wspomaga wychowawczą rolę rodziny;
 - art. 18: czynności rodziców związane z realizacją obowiązku szkolnego;
 - art. 15 ust. 2: rodzice są odpowiedzialni za realizację obowiązku szkolnego dziecka, który rozpoczyna się z początkiem roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 6 lat, oraz trwa do ukończenia gimnazjum, nie dłużej jednak niż do ukończenia 18. roku życia;
- Kodeks rodzinny i opiekuńczy:
 - art. 96 § 1 ustawa z dnia 25 lutego 1964 r.: rodzice wychowują dziecko pozostające pod ich władzą rodzicielską i nim kierują;
- Europejska karta praw i obowiązków rodziców:
 - pkt 4: rodzice mają obowiązek przekazywania wszelkich informacji szkołom, do których uczęszczają ich dzieci, informacji dotyczących możliwości osiągnięcia wspólnych (tj. domu i szkoły) celów edukacyjnych;
 - pkt 7: rodzice mają obowiązek osobiście włączać się w życie szkół ich dzieci i stanowić istotną część społeczności lokalnej;
 - pkt 9: rodzice mają obowiązek poświęcać swój czas i uwagę swoim dzieciom i ich szkołom, tak aby wzmocnić ich wysiłki skierowane na osiągnięcie określonych celów nauczania.

Współpraca placówki edukacyjnej z rodzicami wynika także z uregulowań prawnych oraz postanowień przyjętych w regulaminach wewnątrzszkolnych, takich jak:

- statut szkoły (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutow publicznego przedszkola oraz publicznych szkół),
- regulamin rady rodziców (Prawo oświatowe, art. 83 i art. 84 ustawy z 14 grudnia 2016 r.),
- program wychowawczy,
- wewnątrzszkolny system oceniania⁵ (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. ze zmianami z dnia 30 kwietnia 2013 roku w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania

⁴ D.M. Boruc, dz. cyt., s. 62.

⁵ T. Sokołowska-Dzioba, *Formy współpracy nauczycieli z rodzicami w edukacji szkolnej*, [w:] D. Pankowska, T. Sokołowska-Dzioba (red.), *Skuteczna edukacja szkolna w kontekście zadań nauczyciela wychowawcy*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2015, s. 271–272.

uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych).

Głównymi celami organizacji współpracy rodziców i nauczycieli są:

- niesienie pomocy w rozpoznawaniu możliwości rozwojowych dzieci – nauczyciel, jako specjalista mający wiedzę i kompetencje gromadzone w procesie własnej edukacji, przygotowania do zawodu, a także doświadczeń, potrafi rozpoznać potrzeby, zadatki uzdolnień, trudności rozwojowe, wychowawcze i edukacyjne swoich podopiecznych. Bywa często pierwszą osobą, która potrafi się w nich rozeznać. Dzięki pełnionej funkcji ma wpływ na kształtowanie się losów dziecka i dopasowywanie procesu uczenia do możliwości ucznia. We współpracy z jego rodziną jest to łatwiejsze, chodzi bowiem o wypracowanie wspólnej ścieżki postępowania dydaktyczno-wychowawczego;
- podejmowanie skutecznych działań wychowawczych – nauczyciel pełni funkcję opiekuna i wychowawcy. Spotyka się nie tylko z trudnościami w nauce swoich podopiecznych, ale także z całą gamą problemów wychowawczych związanych często z życiem rodzinnym uczniów;
- przekazywanie sobie nawzajem informacji na temat aktualnego stanu rozwoju dziecka – zarówno rodzic, jak i nauczyciel, pracując z dzieckiem (spędzając z nim czas), obserwują zmiany występujące w jego zachowaniu, postępy i deficyty rozwojowe. Organizacja dobrej współpracy pozwala na szybkie reagowanie zwłaszcza w sytuacjach kryzysowych;
- organizacja bieżącej pracy klasy – wyjścia, wycieczki, zielona szkoła, uroczystości klasowe itp.

Zarówno rodzice, jak i nauczyciele są świadomi ciężącego na nich obowiązku budowania współpracy, jednak tworzenie i utrzymywanie dobrych relacji bywa obarczone trudnościami. W dalszej części tekstu postaram się je opisać, posiłkując się wynikami badań prowadzonych przeze mnie w tym zakresie.

Metodologia badań

Prowadząc badania nad współpracą między rodzicami a nauczycielami, posłużyłam się metodą teorii ugruntowanej⁶. Początkowo interesowały mnie tylko opinie nauczycieli na temat organizacji współpracy z rodzicami uczniów, a także to, jakie są, odnośnie do niej, ich oczekiwania. Jednak analizując wyniki (pozyskane dzięki badaniu ankietowemu), uznałam, że warto przyrzeć się temu problemowi także z punktu wi-

⁶ Metoda teorii ugruntowanej polega na budowaniu teorii dzięki zebranych danym empirycznym. Jest generowana w trakcie często długotrwałych badań, a nie na ich początku, dlatego tak ważne staje się gromadzenie danych przy pomocy obserwacji, wywiadów, raportów itp. Szczegółowy opis metody teorii ugruntowanej znajduje się w publikacji: K. Konecki, *Studia z metodologii badań jakościowych. Teoria ugruntowana*, PWN, Warszawa 2009, s. 26–28.

dzenia rodziców. Z tego powodu skonstruowałam ankietę pozwalającą zgromadzić dane dotyczące trudności we współpracy z nauczycielami, a także oczekiwań rodziców wobec tego, jak ona powinna ich zdaniem wyglądać.

Badania nad organizacją dobrej współpracy między rodzicami a nauczycielami prowadziłam w latach 2014–2015⁷. Uczestniczyło w nich 60 nauczycieli klas I–III ze szkół publicznych i niepublicznych oraz klas zerowych, a także 60 rodziców uczniów uczęszczających do klas 0–III w szkołach publicznych i niepublicznych. Terenem badań było województwo mazowieckie. Prowadząc badania, posłużyłam się techniką ankiety zarówno dla rodziców, jak i nauczycieli.

Trudności w organizacji wzajemnej współpracy między rodzicami a nauczycielami – wyniki badań

Zacznę od prezentacji opinii nauczycieli na temat współpracy z rodzicami uczniów. Wszyscy uczestnicy badań stwierdzili, że zależy im na organizowaniu i podtrzymywaniu dobrej współpracy, jednak potrafili także wskazać to, co stanowi dla nich znaczący problem.

Badani nauczyciele wyróżnili trzy typy rodziców. Do pierwszego zaliczyli takich, z którymi **współpraca układa się bardzo dobrze** (60 nauczycieli wskazało takich rodziców). Można stwierdzić, że spełniają oni pewne oczekiwania wychowawcy⁸:

- szybko reagują na korespondencję mailową lub wiadomości zamieszczone w dzienniku elektronicznym (tego samego dnia albo następnego);
- odpowiadają na potrzeby (prośby) nauczyciela związane z pracą wychowawczą i organizacyjną (zgłaszają się do opieki nad dziećmi podczas wycieczek lub wyjść jednodniowych, przynoszą potrzebne materiały i pomoce, proponują współpracę podczas organizacji zielonej szkoły itp.);
- konstruktywnie podchodzą do trudności wychowawczych zdarzających się w klasie (nie oceniają nauczyciela, ale sytuację; starają się znaleźć rozwiązanie, szukają pomocy u specjalistów, np. proponują współpracę grupy z terapeutą lub psychologiem; zachęcają dyrekcję placówki do organizowania warsztatów dla rodziców i nauczycieli);
- w kulturalny sposób przekazują uwagi dotyczące pracy nauczyciela. Umawiają się na indywidualne spotkanie lub przekazują wiadomości drogą elektroniczną z zachowaniem zasad współżycia społecznego, nie są napastliwi ani agresywni,

⁷ Pierwszą część wyników badań opisałam w publikacji A. Mikler-Chwastek, *Dziecko, rodzic, nauczyciel. Zasady dobrej współpracy*, [w:] K. Bocheńska-Włostowska, E. Kopeć (red.), *W trosce o edukację dziecka*, Wydawnictwo B&G, Warszawa 2015, s. 185–201.

⁸ Wymienione w punktach zachowania rodziców udało mi się podzielić na cztery kategorie: kontakt z nauczycielem, reakcje na prośby nauczyciela (zaangażowanie w pracę klasy), reakcja w sytuacjach trudnych, zgłaszanie uwag do pracy nauczyciela.

nawet jeśli znaleźli się w sytuacji trudnej (np. ich dziecko zaangażowało się w bójkę, zniszczyło mienie szkolne).

Badani nauczyciele wskazali także inną grupę rodziców: nazwali ich **obojętnymi, niereagującymi, nieobecniymi** (60 nauczycieli spotkało się w pracy z takimi osobami). Co prawda, nie atakują oni nauczyciela, nie podważają jego kompetencji, nie tworzą grupy opozycyjnej. Jednak nie wykazują zainteresowania współpracą, trudno liczyć na ich pomoc, nie angażują się w działania na rzecz klasy. Co prawda, wypełniają swoje obowiązki (np. płacą za wycieczkę, uczeń ma potrzebne przybory i jest zadbany), jednak w relacjach z nauczycielem są nieobecni i nieaktywni. Do jakiegokolwiek zaangażowania zmusza ich tylko sytuacja trudna dotycząca ich dziecka (np. trudności w nauce, problem wychowawczy, kłopotliwe zdarzenie). W takim przypadku zgłaszają się do wychowawcy. Najczęściej próbują, na miarę swoich możliwości, rozwiązać problem, współpracując z wychowawcą. Jednak gdy sytuacja ulega poprawie, znowu wycofują się z zaangażowania. Badani nauczyciele zwracali uwagę, że ta grupa rodziców, co prawda nie przeszkadza im w pracy wychowawczej, ale też nie można na nich liczyć, gdy jest taka potrzeba. Ponad połowa badanych (45 osób) uznała, że takich rodziców w klasie jest większość.

Trzecią grupę rodziców nauczyciele ocenili jako najtrudniejszą we współpracy (aż 52 nauczycieli miało kontakt z takimi osobami), nazywali ich **pieniaczami, opozycją, trudnymi rodzicami, rodzicami, z którymi nie da się współpracować**. Zaznaczyli, że w grupie może być jedna lub kilka takich osób, jednak ich działania rzutują na organizację współpracy także z tymi, którzy do tej pory pozostawali bierni. Badani nauczyciele wskazali, że największym problemem dla nich w kontakcie z „trudnym” rodzicem jest: jego niechęć do wysłuchania opinii nauczyciela (43 osób), niedostatek kultury osobistej, w tym używanie wulgaryzmów (36 osób), brak właściwej (zdaniem nauczyciela) reakcji na potrzeby dziecka, np. lekceważenie zaleceń specjalistów (22 osoby), nagminne opuszczanie zajęć korekcyjnych, bagatelizowanie trudności zgłaszanych przez wychowawcę (22 osoby). Kilkunastu nauczycieli spotkało się z ośmieszaniem swojej osoby na forum klasy przez rodzica (12 osób), kilku było obrażanych w swojej społeczności poza pracą – byli to nauczyciele pracujący w małych miejscowościach, gdzie są dobrze rozpoznawani przez mieszkańców (3 osoby).

Badani nauczyciele najdotkliwiej odczuwają agresywne zachowania rodziców (40 badanych), brak zrozumienia ich pracy (40 badanych), a także zachowania sexistowskie – 35 badanych spotkało się choć raz z taką sytuacją (w badaniu brały udział tylko kobiety, gdyż w klasach 0 i I–III rzadko pracują mężczyźni).

Nauczyciele wskazali trzy grupy rodziców, z jakimi przychodzi im współpracować: angażujący się, bierni, agresywni. Kolejnym krokiem w badaniach była ocena współpracy z punktu widzenia rodzica. Interesowało mnie to, jak współpracę oceniają rodzice uczniów klas 0 i I–III, jakie dostrzegają trudności i problemy. Co ważne, wszyscy badani rodzice uważali, że współpraca z wychowawcą jest ważna dla dobrego funkcjonowania ich dziecka w szkole.

Choć badani rodzice dostrzegają trudne sytuacje we współpracy z nauczycielem, to zdecydowana większość jest zadowolona z podejmowanych przez niego działań. Na pytanie: „Jak Pan/i ocenia współpracę z wychowawcą dziecka?” – 39 osób odpowiedziało, że bardzo dobrze lub dobrze, choć jednocześnie potrafili wskazać sytuacje, które im się nie podobają i wymagają korekty, by współpraca odbywała się na wysokim poziomie. Natomiast 12 rodziców oceniło współpracę z wychowawcą negatywnie. Oni także podali konkretne sytuacje, które miały wpływ na ich decyzję.

Badani rodzice wskazali kilka trudności, z jakimi spotykają się, współpracując z nauczycielami. Spora grupa (48 osób) zwróciła uwagę na to, że nauczyciele wymagają dużego zaangażowania z ich strony (przynoszenia różnego typu pomocy i materiałów, asystowania podczas wyjść i wycieczek). Woleliby, żeby ten obszar zabezpieczała szkoła. Część rodziców (28 osób) zwróciła uwagę, że wychowawcy nie liczą się z ich czasem, organizują spotkania w godzinach pracy rodzica, przedłużają zebrania (lub organizują je zbyt często), podczas zebrań przekazują nieistotne informacje, które można przesłać drogą mailową, zbyt mało czasu pozostaje na spotkania indywidualne.

Połowa rodziców (32 osoby) zwróciła uwagę na to, że dzieci są bezustannie oceniane i rozliczane ze swojej pracy, a ta zasada nie dotyczy nauczycieli (którzy, zdaniem rodziców, prawdopodobnie obawiają się oceny swojej pracy). Ten brak równowagi uznali za ważny w organizacji współpracy.

Część rodziców (23 osoby) zwróciła uwagę na sposób przekazywania informacji o dziecku w sytuacji, gdy wymagało ono dodatkowej pomocy (np. zajęć ze specjalistą) albo miało kłopoty z zachowaniem. Zaznaczyli w kwestionariuszu ankiety, że nauczyciel przekazał im tę informację w sposób nietaktowny, w obecności osób postronnych, na korytarzu podczas przerwy, w sposób zdawkowy. Chcieliby zostać potraktowani z szacunkiem i mieć czas na zadanie pytań.

W opinii części badanych (15 osób), nauczyciele nie zawsze jasno potrafią sformułować problemy dotyczące sytuacji w klasie, omawiają je na bardzo wysokim poziomie ogólności (np. „Klasa jest niegrzeczna, proszę porozmawiać z dziećmi”), rodzicom brakuje informacji, czego dotyczą problemy, czy trudność sprawia kilka osób, a może cała grupa, jakie są rzeczywiste zachowania dzieci, których nie akceptuje nauczyciel.

Pewna grupa badanych (12 osób) zarzuciła nauczycielowi to, że dokonał diagnozy dziecka, nie mając do tego uprawnień, czy nie znając sytuacji rodzinnej („Pani dziecko chyba ma autyzm, tak się dziwnie zachowuje”; „Słabo pisze – to pewnie dysleksja”).

Wnioski z przeprowadzonych badań

W badaniu wzięło udział w sumie 120 osób (po 60 z każdej grupy), wobec tego trudno jest dokonywać jakichkolwiek uogólnień, gdyż grupa badawcza nie była zbyt liczna, poza tym obejmowała osoby mieszkające na terenie tylko jednego województwa. Jednak wnioski, które nasuwają się po analizie wyników, mogą dać pewien ogólny obraz sytu-

acji związanej z nawiązaniem współpracy między nauczycielami-wychowawcami a rodzicami uczniów z klas 0 oraz I–III.

Badani zdawali sobie sprawę z wagi wzajemnej współpracy. Uznali, że ma ona znaczenie dla procesu wychowawczego i edukacyjnego. Zarówno nauczyciele, jak i rodzice potrafili wskazać sytuacje trudne, które sprawiają, że owa współpraca nie zawsze układa się pomyślnie. Nauczyciele mieli zastrzeżenia przede wszystkim odnośnie do aktywnego angażowania się rodziców w pracę klasy. Część z nich czuła się niedoceniana lub wręcz ignorowana. Natomiast wielu rodziców czuło, że są nadmiernie angażowani w sprawy klasowe, choć ich zdaniem nie było takiej potrzeby. Wyraźnie zatem widać pewien konflikt: nauczyciel oczekuje intensywnej współpracy, ale rodzic (choć deklaruje, że jest na nią otwarty) często nie spełnia owych oczekiwań. Warto zadać pytanie – co można zrobić, by ów konflikt oczekiwań był mniej dotkliwy?

Zarówno rodzice, jak i nauczyciele wiedzą, że współpraca między nimi jest konieczna i nie negują tego faktu. Dysonans pojawia się na poziomie praktycznym, w bieżącej pracy: nauczyciel przekazuje informację o zdarzeniu/trudności i liczy na to, że rodzice zareagują szybko i konstruktywnie. Oni z kolei czują się przymuszeni do reakcji, nie zawsze też orientują się w tym, jak mogliby pomóc. Niebawem otrzymają informację: „Za mało się staracie, nie angażujecie się”. Jednak cała sytuacja rozgrywa się na poziomie oczekiwań: nauczyciel oczekuje, że rodzic zachowa się w określony sposób – a w tym czasie rodzic także ma jakieś oczekiwania wobec reakcji drugiej strony. Problem polega na niewerbalizowaniu owych oczekiwań i pozostawianiu dużej przestrzeni na domysły. Zatem jedną z istotnych kwestii w porozumieniu odgrywa proces przejrzystej i zrozumiałej komunikacji. Wyraźne określenie wzajemnych oczekiwań nie rozwiąże wszelkich problemów związanych z procesem współpracy, jednak pozwoli uniknąć wielu niepotrzebnych nieporozumień. Jednak trzeba pamiętać o tym, że jest to proces trudny, wymaga bowiem nie tylko sporej samoświadomości, ale też zrozumienia odczuć drugiej strony.

Podsumowanie

Podstawowym zadaniem szkoły jest wspieranie ucznia w nabywaniu wiedzy i umiejętności, a także kształtowanie jego postaw moralnych, budzenie odpowiedzialności, motywowanie do działania i podnoszenia swoich kompetencji. Jednak nawet najlepiej sformułowana i realizowana misja i wizja placówki nie wystarczą, by odnieść sukces.

Bezspornie konieczna jest odpowiednia organizacja współpracy między środowiskiem szkolnym a rodziną ucznia. Jednak proces ten napotyka wiele przeszkód, jak chociażby wzajemne niezrozumienie oczekiwań czy niedostateczne wczucie się w sytuację drugiej strony⁹.

⁹ W. Żłobicki, *Rodzice i nauczyciele w edukacji wczesnoszkolnej*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2000, s. 79.

Bibliografia

- Boruc D.M., *Współpraca rodzic – szkoła w edukacji dziecka. Po co i dlaczego?*, [w:] E. Kopeć (red.), *W trosce o edukację dziecka*, Wydawnictwo B&G, Warszawa 2015.
- Konecki K., *Studia z metodologii badań jakościowych. Teoria ugruntowana*, PWN, Warszawa 2009.
- Mikler-Chwastek A., *Dziecko, rodzic, nauczyciel. Zasady dobrej współpracy*, [w:] K. Bocheńska-Włostowska, E. Kopeć (red.), *W trosce o edukację dziecka*, Wydawnictwo B&G, Warszawa 2015.
- Pawelec L., *Dziecko i jego środowisko rodzinne*, [w:] E. Smak (red.), *Nauczyciel w edukacji przedszkolnej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2006.
- Sokołowska-Dzioba T., *Formy współpracy nauczycieli z rodzicami w edukacji szkolnej*, [w:] D. Pankowska, T. Sokołowska-Dzioba (red.), *Skuteczna edukacja szkolna w kontekście zadań nauczyciela wychowawcy*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2015.
- Żłobicki W., *Rodzice i nauczyciele w edukacji wczesnoszkolnej*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2000.

Participation and cooperation of teachers with pupils' parents

Abstract: The organization of good cooperation between teacher and parents is one of the most important conditions for taking care of a pupil. In admitting a child to school, we are dealing not only with an individual, but also with his/her family environment. A child's relatives constitute his/her educational environment, influence the development and upbringing process, set goals, expect certain effects. Therefore, it is the parent who becomes the teacher's cooperation and collaboration partner for the child. Both sides then try to organize their activities in such a way as to help the child achieve as much as possible. However, for this to happen, both sides must meet, trust each other, express and understand each other's expectations. It is a long-term process, sometimes difficult, requiring commitment and willingness to reach an agreement.

Keywords: parent, teacher, organization of cooperation, school

About the author: Ph.D., works in the Department of Small Child Pedagogy at the Maria Grzegorzewska University in Warsaw. She deals with issues related to the tactile learning of infants, the acquisition of competences in the field of elementary independence in the case of children of toddlers and preschoolers, as well as issues related to the development of normal and disturbed young children.